

FRANSA VE ALMANYA'DA FEODALİZM'İN ASKERİ VE SİYASİ YÖNDEN GELİŞİMİ

FEUDAL TRANSFORMATION OF FRANCE AND GERMANY IN THE MILITARY AND POLITICS

Sait Emre ÇİFTÇİ*

Makale Bilgisi

Başvuru: 06.07.2020

Kabul: 26.09.2020

Article Info

Received: July 06, 2020

Accepted: September 26, 2020

Özet

Feodalizm Antik Roma'daki koruma ilişkisine dayalı patronaj ve Germen savaş arkadaşlığı geleneğinin karışımıyla ortaya çıkan askeri ve idari bir sistemdir. Bu sistem Merovenjlerde ve Vizigot İspanya'sında ilk tohumlarını atmasından sonra Karolenjlerin askeri ve idari yapısına girmiştir. Buna rağmen Feodalizm çeşitli yabancı istilalar ve iç çekişmelerin ardından anarşik devletsiz bir ortamı yansıtan pek çok bölgesel gücün kendi bölgesinde idareci olduğu yapıya dönüşmüştür. Capetler Fransa'daki çok sayıda yerel gücü kendi şemsiyeleri altına toplamayı bir nebze başarmışlardır. Almanya ise Otto Hanedanından itibaren Karolenj geleneğini sürdürerek merkezi yapısını koruyabilmiştir. Almanya'da kişisel bağlılıklar, fief ve vassalite gibi kavramların daha geç yerleşmesi de bunda etkili olmuştur. Bunun sonucunda Salian Hanedanı imparatorlarının son döneminde yaşanan büyük soylu isyanları ile Friedrich Barbarossa gibi Hohenstaufen Hanedanına mensup imparatorların onları bastırma süreci, ortaya çok sayıda küçük feodal devlet çıkarmış ve Almanya böylece Fransa'nın yaşadığı süreci yaşamaya başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Merovenjler, Karolenjler, Capetler, Otto Hanedanı, Salian Hanedanı

Abstract

Feudalism is a military and administrative system that emerged as a mixture of the patronage of Ancient Rome and militaristic companionship of Germanic tradition. This system got involved to the administrative and military structure of Carolingians after it gained its earlier forms in Merovingians and Visigoth Spain. Despite its former features, feudalism turned into a structure in which many regional powers were reflecting an anarchic stateless conjuncture and were

---

* Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Ortaçağ Tarihi) Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi. E-posta adresi: saitemreciftci@gmail.com

administrators in their regions, after various foreign invasions and internal conflicts in the 8th and 9th centuries. Capetians succeeded in gathering many local powers in France under their control. Germany, on the other hand, was able to maintain its central structure by continuing the Carolingian tradition in the early period of Holy Roman Empire under Ottonians and Salians. The fact that concepts such as fief, vassalage and commitments were later formed in Germany was also partial reason in this case. As a result, the great noble revolts in the last period of emperors in Salian Dynasty and the process of suppressing these strong nobles by emperors such as Friedrich Barbarossa throughout the Hohenstaufen Dynasty, created many small feudal states and Germany thus underwent decentralisation process like the Early Capetians.

Keywords: Merovingians, Carolingians, Capetians, Ottonians, Salian Dynasty

Giriş

Vassalite ve kişisel bağların kurulması patronus (efendi)-cliens (yanaşma)¹ ilişkisine dayalı Roma patronajı kökenlidir. Geç Roma İmparatorluğu döneminde 3. yüzyıl krizi ve ilk Germen akınlarından sonra Roma patronajı büyük arazileri elde eden ve yanlarında pek çok yanaşma bulduran zengin ileri gelenler tarafından uygulanmış ve bu yapının temelleri atılmıştır. 6 ve 7. yüzyıllardan itibaren artık her yerde nüfuzlu toprak sahiplerinin tuttıkları büyük araziler vardır. Bunun sonucunda büyük toprak sahibi soylular küçük mülk sahiplerini ödemeler üzerinden haraca bağlayarak onları kendilerine bağımlı kılmışlardır.² Bu bağımlılık daha sonra büyük toprak sahibi efendiye bağımlılık ve hizmet etmeye dönüşmüş, Germen savaş arkadaşlığı geleneği üzerinden askeri ve idari kademe zincirine girmiştir.

Feodalizmin memuriyet sıfatından çıkararak çok parçalı bir yapıya dönüşmesine ve tüm Batı Avrupa'da yayılmasına neden olan şey Macarlar, Arap korsanları ve İskandinavların üç farklı istikametten akınlarıdır.³ Bu üç farklı akından dolayı hâlihazırda taht kavgaları nedeniyle otorite zafiyeti yaşayan Karolenjlerin savunma sistemi çökmüş ve kraliyete bağlı vassallar

¹ Patronus, Antik Roma'da kişileri, kentleri ya da bütün vilayeti koruyan kişiye verilen bir isimdi. Patronusun koruma altına aldığı kişilere Cliens "yanaşma" denmiştir. Koruma ilişkisine dayalı bu yapı Roma patronajı (Patrocinium) adını almıştır. Bkz. Jinyu Liu, Patron, patronage, Roman, *The Encyclopedia of Ancient History*, Eds. R.S. Bagnall, K. Brodersen, C.B. Champion, John Wiley & Sons, New Jersey, 2019, s. 1-2

² Julia M.H. Smith, *Roma'dan Sonra Avrupa Yeni Bir kültür Tarihi 500-1000*, Çev. Ahmet Fethi, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 214-215.

³ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Birinci Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 1983, s. 13-14.

kendi bölgelerinde pek çok kale inşa ederek “incastellamento” kalelendirme adı verilen süreçle yarı bağımsız senyörler haline gelmişlerdir. Kendi bölgelerinde güç elde eden bu yeni gruba 877 yılında Batı Frank kralı Dazlak Karl (840-877) Quierzy Yasası'yla fieflerde irsiyet hakkı vermiştir. Bunu 1037 yılında Constitutio de Feudis adlı kararnameyle Kutsal Roma-Germen imparatoru II. Konrad'ın (1024-1039) küçük feodal soylulara tevarüs hakkı vermesi izlemiştir.

Kaynak Değerlendirmesi

David Bachrach *Journal of Medieval Military History*'deki “Feudalism, Romanticism, and Source Criticism: Writing the Military History of Salian Germany” adlı yazısında Salian Hanedanı imparatorları dönemi askeri konularının daha az incelendiğini, Ottolar ve Karolenjler dönemleri kadar detaylı bir yorumlaması yapılmadığını söylemiştir. Bachrach'a göre bu konu İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren ihmal edilen bir konu olmuştur.⁴ Bachrach bunun ardından Salian Hanedanı döneminde askeri yapıyı, milites ve non-milites birimlerinin teşkil ettiği savaş gücünü belirtmiştir.⁵

Levi Roach “Submission and Homage: Feudo-Vassalic Bonds and the Settlement of Disputes in Ottonian Germany” isimli makalesinde 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren vassalite ve kişisel bağlar hakkında çalışmalar yayımlandığını söylemiştir. Georges Duby'nin Burgonya'da 10 ve 11. yüzyıllarda yasal kurumlara ilişkin çalışmasından sonra Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde feodal değişimin nasıl yaşandığı işlenmeye başlanmıştır. Jean Pierre Poly ve Eric Bournazel daha sonra aynı konuda “La mutation feodale” adıyla bir eser yayımlamışlardır. Onları 1990'dan itibaren Chris Wickham, Thomas Bisson, Timothy Reuter ve Gerd Althoff izlemiştir.⁶ Levi Roach makalesinde daha önce yapılan bu çalışmaları açıklamış ve Otto Hanedanında vassalite ilişkilerine değinmiştir.

Bernard S. Bachrach “Toward a Reappraisal of a William of Great, duke of Aquitanie (995-1030)” adlı makalesinde Akitanya dükü V. Guillaume'dan bahsetmiştir. Guillaume Akitanya ve çevresinde tüm dini kurumlara yaptığı bağışlar, manastır reformlarıyla tanınmış, kilisenin dindar bir ferdi olarak

---

⁴ David Bachrach, Feudalism, Romanticism, and Source Criticism: Writing the Military History of Salian Germany, *Journal of Medieval Military History*, Volume 13, 15:1-25, 2015, s. 1-2.

⁵ David Bachrach, Feudalism, Romanticism, and Source Criticism: Writing the Military History of Salian Germany, s. 8-9.

⁶ Levi Roach, Submission and Homage: Feudo-Vassalic Bonds and the Settlement of Disputes in Ottonian Germany, *The Journal of the Historical Association*, Vol. 97, No. 3, 327, 2012, s. 355-357.

kutsal yerlere giden hac faaliyetleri düzenlemiştir. Onun döneminde Akitanya dukalık olarak Batı Avrupa'nın başlıca güçlerinden birisi olmuş, Kastilya ve İngiltere kralları ile Kutsal Roma-Germen imparatorlarına elçiler göndermiştir.⁷ Guillaume dini özellikleri kadar savaş konusunda da başarılı birisidir. Anjou kontu Fulk Nerra'ya (987-1040) karşı amcası Blois kontu I. Odo ile (975-976) ittifak kurmuş, La Marche ve Perigord kontu Aldebert'e karşı mücadele etmiştir.⁸

Oliver Volckart feodalizmden modern devlete geçiş sürecine ilişkin yazısında Almanya'daki modern devletlerin nasıl teşekkül ettiğini açıklamıştır. Volckart'a göre bir bölgede aynı ürünü tedarik eden kurumların ya da bireylerin siyasi çekişmeleri bu geçişte etkili olmuştur. Karşılıklı koruma ve hizmet etmeye dayalı çift taraflı sözleşme tarafların aktivitesinde rol oynamıştır. Bu ortamda feodalitenin oluşturduğu pazarı sınırlayacak bir otorite yoktur.⁹ John P. Pawelson Avrupa'nın kuzeybatısının 10. yüzyılda İspanya, İtalya ve Doğu Almanya gibi Avrupa'nın güney ve doğu topraklarından daha fazla kutuplaştığını belirtmiştir.¹⁰ Pawelson "Story of Land" adlı eserinde ise Avrupa'da Macar, Viking ve Arap istilalarından dolayı topraklarda bollaşma olduğunu, sonraki üç yüzyılda ise bir daralma gerçekleştiği ve genişlemeye gidildiğini söylemiştir.¹¹

Andrew T. Young The Social Science Journal'daki yazısında kilise mülklerinin Karl Martel (714-741) ve Karolenjler tarafından kullanılmasının nedenlerini açıklamıştır. Young Belçikalı tarihçi Henri Pirenne'in Hz. Muhammed ve Büyük Karl adlı eserinde Roma-Akdeniz ticaretinin ve refahının İslam fütuhatıyla çöktüğü görüşüne işaret ederek bunun diğer araştırmacılar tarafından da arkeolojik vd. unsurlarla doğrulandığını, Batı Avrupa ile Doğu Roma İmparatorluğu arasındaki ticari güzergâhların İslam fetihleri sonrasında 8. yüzyılda akamete uğradığını belirtmiştir.¹² Young'a göre bu durum toprağı refah kaynağı olarak ticaretten daha önemli hale

⁷ Bernard S. Bachrach "Toward a Reappraisal of a William of Great, duke of Aquitanie (995-1030)", *Journal of Medieval History*, Volume 5, Issue 1, 1979, s. 11.

⁸ Bernard S. Bachrach "Toward a Reappraisal of a William of Great, duke of Aquitanie (995-1030)", s. 12.

⁹ Oliver Volckart, The open constitution and its enemies: competition, rent seeking, and the rise of the modern state, *Journal of Economic Behavior & Organization*, Vol. 42, 2000, s. 1-2

¹⁰ John P. Powelson, Land tenure and land reform: past and present, *Land Use Policy*, Volume 4, Issue 2, 1987, s. 113.

¹¹ John P. Powelson, Land tenure and land reform: past and present, s. 113; John P. Powelson, *The Story of Land: A World History of Land Tenure and Agrarian Reform*, Lincoln Institute of Land Policy, Cambridge-MA, 1988, s. 60.

¹² Andrew T. Young, The Carolingians, the Church, and the medieval constitution, *The Social Science Journal*, 56:3, 2019, s. 4-5.

getirmiş, Akdeniz Arapların ve Lombardların tehdidi altına girmiştir. Bu nedenle Roma kilisesi Karolenjlerin askeri desteğine ihtiyaç duymuştur.¹³ Benzer şekilde Hendrik Spruyt da Papalığın Lombard tehdidine karşı savunmasız kaldığını, Bizans'ın destek sağlayamayacak durumda olması nedeniyle kilisenin Franklarla işbirliği içine girdiğini belirtmiştir. Bu açıdan Karolenj gücü kiliseyle ittifakın sembolüdür.¹⁴

H. Bradley ve M. Taylor "Feudalism and Feudal Society" adlı yazıda ilk olarak feodalizmin terminolojik unsurlarını ele almışlardır. Feodalizm vassalite, biat ve fief üçgeninde çevrelenmiştir. Vassalite özgür insanın fief karşılığında lorda hizmet etmesi olarak tanımlanır. Yapılan biatten sonra asttaki özgür kişi krala ya da lorda askeri, idari ve kişisel konularda yardım ve danışma sağlamak zorundadır.¹⁵

Fransa'da Feodalizm'in Askeri ve Siyasi Yönden Gelişimi

Proto-Feodalizm'in Merovenjlerde Teşekkülü

Galya, Romalılar tarafından fethedildikten sonra Roma patronajı ve adetlerini almıştır. Roma'dan gelen bağımlılık ilişkileri, itaat ve koruma altına alma geleneği böylece Frankların hâkimiyetinde Galya'ya tamamen yerleşmiştir. Bunun sonucunda Merovenj Galya'sı, Roma patronajı ve Germen savaş arkadaşlığı geleneklerini birleştirerek bir bağımlılık ilişkisi tesis etmiş, Roma-Germen sentezi oluşmuştur. Roma Galya'sının son dönemlerinde dahi magnatların etrafında muhafızlar da bulunduğu bu sentez kolay olmuştur. Merovenjlerde, Geç Roma'da olduğu gibi bir yere gelmek için güçlü bir kişiye bağlanma âdeti hep var olmuştur. Merovenj kralının maiyetindeki kraliyet muhafızları Merovenj dağılma döneminde devleti ele geçirdikleri zaman devlet kendisine bağımlı kişileri korumak için önlem alamamış, dükler ve kontlar kendilerini güçlü kılmak ve barışı sağlamak için silahlı kişiler bulundurmaya zorunda kalmıştır. Bunun sonucunda Karolenj feodalizmine götürecek evre başlamıştır.¹⁶

Eski Germen toplumlarında yöneticilerin savaş arkadaşlarına "Gisind" ve "Comes" denmiştir. Tacitus yöneticilere eşlik eden kişilerden "comitatus" olarak bahsetmiş ve bu kelime Germen krallıkları döneminde tekrar ortaya çıkmıştır. Liderin yanında savaşan Comes, Anglosakson destanlarında thegn

¹³ Andrew T. Young, *The Carolingians, the Church, and the medieval constitution*, s. 5.

¹⁴ Hendrik Spruyt, *The Sovereign State and Its Competitors an Analysis of Systems Change*, Princeton University Press, Princeton-New Jersey, 1994, s. 52-53.

¹⁵ H. Bradley ve M. Taylor, "Feudalism and Feudal Society", *International Encyclopedia of Human Geography*, Elsevier, Amsterdam, 2009, s. 99

¹⁶ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 190-192; Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, Barnes & Noble Books, New York, 1993, s. 24.

ya da gesith adıyla belirtilmiştir. Roma topraklarına ilk giren Germenler özel askerler uygulamasında kullanılmışlardır. Bu özel askerler arasında Bucellarii¹⁷ adlı muhafız birlikleri ve ücretli askerler bulunmuştur. Bucellarii birimleri devletin ileri gelen kişilerinin muhafızları olmuşlardır. Merovenjlerde de benzer uygulama olarak Truste-Antrustiones adlı özel muhafız kıtaları vardır. Gasindus “gisind” gibi Germen savaş arkadaşlığına verilen bir isim olup aynı zamanda bu özel savaşçıları, muhafızları ifade eder hale gelmiştir. Gasindusları maiyetine alan kişi onları armağanlar veya küçük toprak bağışları yaparak ödüllendirirdi. Gasinduslar tabi oldukları efendinin hanesine de hizmet ettikleri için Gasindus kelimesi daha sonra Keltçeden Fransızcaya Valet şeklinde geçen ismin küçültmesi olan ve iç oğlan manasına gelen vassala bırakmıştır.¹⁸ Bu kelime diğer dillerde Latince puer, Germence degan, Anglosaksonca thegn veya knecht ve Keltçe gwas karşılığını almıştır.¹⁹ Bunun sonucunda efendinin çocukları anlamındaki vassallar 8 ve 9. yüzyıllarda bağımlı ast anlamını kazanmış ve sadece silahlı özgür kimseleri ifade eder hale gelmiştir.²⁰

Karolenjler Döneminde Feodalizmin Memuriyet Haline Gelmesi

Karolenjler Merovenjlerin iktidarı sırasında diğer aristokratlarla birlik olup kraliyet otoritesini sarsmışlar, iktidarı ele geçirmelerinden sonra bu otoriteyi yeniden kurmak istemişlerdir. Karolenjler bu amaçla Merovenjler ve Vizigot İspanya’sı dönemlerindeki kişisel bağımlılık ilişkilerini örnek almışlardır. Vizigot krallarının maiyetinde “fideles regis” ve “gardingi regis” adlı gruplar bulunmuş, kraliyet konsillerinde de yer alan bu iki grup Merovenj monarşisindeki truste-antrustiones gibi sarayda yaşayıp krala hizmet ederek kraliyeti korumuştur. Böylelikle Comitatus geleneğini devam

¹⁷ Bucellarii adı askerlere peksimet olarak dağıtılan Buccelladan türetilmiş olup “peksimet tüketen, peksimet tüketici” anlamını taşımaktadır: Bkz. Karen R. Dixon ve Pat Southern, *Late Roman Army*, Routledge, New York, 2014, s. 72

¹⁸ Tacitus, *Germania Halkların Kökeni ve Yerleşim Yeri*, Çev. Mine Katapkapulu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 42-43; Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 196-197; Truste ya da Antrustiones grubu kralı ve hanesini koruyordu. Onların liderleri Maior Domus (Saray Başkanı), Mareşal, Saray Kontu, Hazinedar ve Sekreterdi. Eğitilmiş bir Frank müstesna olduğundan sonuncu görev her zaman Galyalı birisinin oldu: Bkz. Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 22; Eichhorn Almanya Hukuk Tarihi eserinde Frank vassalitesinin Germen comitatuslarından türediğini ve Merovenj krallarının antrustionese hibe ettikleri beneficiumlarla ilişkili olduğunu belirtir: Bkz. Carl Stephenson, The Origin and Significance of Feudalism, *The American Historical Review*, Vol. 46, No. 4, 1941, s. 790; F. L. Ganshof, *Feudalism*, Çev. Philip Grierson, Longmans, Green and Co, London, 1952, s. 4.

¹⁹ Carl Stephenson, *Medieval Feudalism*, Cornell University Press, New York, 1942, s. 8.

²⁰ Carl Stephenson, *Medieval Feudalism*, s. 3-4; Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 197-198.

ettirmişlerdir.²¹ Karolenjlerde kraliyete tabi olan bu kişilere resmi yazılarda *beneficium* olarak geçen, 10. yüzyıldan itibaren *fief* olarak adlandırılan maaş karşılığı arazi temlikleri verilmişti. Vizigot İspanya'sında ve Merovenjlerde benzeri uygulamalar mevcut olmuştur. Vizigot kralları *fideles regis* ve *gardingi regis* gruplarına kraliyet topraklarını askeri temlik vermişlerdir. Buradaki maaşları ve karşılığında askeri hizmette bulunmaları *beneficium* gibi değerlendirilebilir. Görevleri bu gruplara benzeyen *Bucellariiler* 5. yüzyılın ortalarından itibaren Vizigot soylularının ve piskoposlarının kuvvetleri olmuşlar, bağımlı oldukları lordlardan askeri hizmet karşılığında arazi temlikleri almışlardır. Fakat bu temlikler onların hizmet süreleri boyunca geçerli olmuştur.²² Merovenj kraliyet beratlarında “*per nostro beneficio*” (bize *beneficium* olarak), “*fecistis mihi beneficium de rem vestra*” gibi ibarelerle *beneficium* isminden bahsedilmesi bize bu müessesenin Karolenjler öncesi Merovenjler çağında mevcudiyetini kanıtlamaktadır.²³ Merovenjler kraliyet *beneficium*larının bir kısmını 6 ve 7. yüzyıllarda kontlara ve kraliyet muhafızları olan *antrustionese* dağıtmışlar, diğer kısmını da “*precaria*” adıyla anılan yerler kapsamında Kiliseye vermişlerdir.²⁴

Precaria adlı temlikler Karolenjlerin tarih sahnesine çıkmalarında ve Frank askeri gücünün teşekkülünde önemli bir yapı taşı oluşturmuştur. Karl Martel (714-741) daha etkili bir ordu kurmak için “*precarie verbo regis*” adı verilen usulle *precaria* statüsündeki yerler olan kiliseye ait manastır ve piskoposluk arazilerini ordusundaki birliklere dağıtmıştır. Paul Roth kilise arazilerinin bu tevcihinin Frank devletini daha sonra feodal bir

---

²¹ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 198-199; Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 27-28; Joseph F. O'Callaghan, *a History of Medieval Spain*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1975, s. 56.

²² Edgar Boutaric, *Le régime féodal, son origine et son établissement, et particulièrement de l'immunité* Boutaric, *Revue des questions historiques*, Bd. 18, 1875, s. 329-330; John Pryor, *The Historical Foundations of a Feudal Mode of Production. Sydney Studies in Society and Culture*, 2, 1985, ss. 75; Joseph F. O'Callaghan, *a History of Medieval Spain*, s. 57; P. Guilhaumez, *Essai sur L'Origine de la Noblesse en France au Moyen Age*, Burt Franklin Research, New York, 1902, s. 104-105; Edouard Secretan, *De la Féodalité en Espagne*, *Revue historique de droit français et étranger (1855-1869)*, Vol. 8, 1862, s. 629-630.

²³ F. L. Ganshof, *Feudalism*, s. 10.

²⁴ John Pryor, *The Historical Foundations of a Feudal Mode of Production*, s. 81; Comes (Kont) Merovenjlerde *pagus* adlı kabile bölgelerini ve *civitas* adı verilen Roma döneminden kalma kent yerlerini kontrol etmesi için kral tarafından atanan bir idari birimdir: Bkz. Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 22; Merovenj kralları Romalı malikâne sahiplerine de, kralın kişisel adamları olmaları şartıyla, *Commendatio* adlı sözleşme üzerinden toprak tevcih etmişlerdir: Bkz. Halil Cin ve S. Gül Akyılmaz, *Tarihte Toplum ve Yönetim Tarzı Olarak Feodalite ve Osmanlı Düzeni*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, 1995, s. 18

devlete dönüştürdüğünü söylemiştir.²⁵ 779 yılındaki Herstal Yasası bu precarialar arasında yukarıdan yapılan precaria ile kiliseler tarafından gönüllü bağışlananlar arasında bir ayırım yapmış ve sonuncusunu kiliseye geri verilebilir kılmıştır.²⁶

Karolenjlerin iktidara gelişlerinde etkili olan diğer bir gelişme Frank ordusunda düzenli birliklere geçilmesidir. Merovenjler döneminde kraliyete ait muhafız kıtaları dışında düzenli birlikler bulunmamıştır. Merovenj ordusunun gövde kısmını kontların kumandasında savaşan Frank piyade askerleri içermiştir. Karolenjler Frank ordusunda büyük bir değişim başlatmış ve 732'den itibaren yaya birliklerden ağır zırlı süvariye geçilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında Heinrich Brunner bu evrimin çok hızlı bir geçişte yaşandığı söyleyerek yeni bir tartışma konusu ortaya atmıştır. 20. yüzyılın başlarında ise Otto Hintze sorunsala askeri donanım ve ordunun nüfusu açısından yaklaşmış, Frank ordusunun ilk başta çok sayıda piyade biriminden oluştuğunu, süvariliğe geçiş ile sayısının azaldığını söylemiştir.²⁷ Süvari evrimi Büyük Karl'ın (768-814) torunu Batı Frank kralı Dazlak Karl (840-877) iktidarında tamamlanmıştır. Dazlak Karl bir beratında *“ut pagenses Franci qui caballos habent, vel habere possunt, cum suis comitibus in hostem pergant”* (Paguslarda yaşayan ve atlara sahip olan Franklar ya da onları elde edebilenlere takipçi barındırma izni verilmiştir.) demiştir.²⁸

Karolenjler iktidara geldikleri zaman onlara bağlı kişileri ödüllendirmek için toprak temlikleri vermişler ve yüksek mevkideki kişilere de gerekli desteğin sağlanması ve ordu kurulması için topraklar dağıtmışlardır. Toprak temlikinin yaygınlaşması eskiden var olan iç savaşçı ortamı yerine birbirini tanımayan bağımlı kişilerin görülmesine neden olmuştur. Krallık toprak temlikini dağıttığı kişileri bir feodal zincir altında toplamıştır. Bu feodal zincirin en üstünde süzeren (kral) ve ona bağlı vassi dominici (vassallar sınıfı) bulunmaktadır. Vassi dominici Karolenjlerle birlikte başlayan bir kavram olmuştur. Bu nedenle ne Merovenj antrustionesinde ne de diğer devletlerde daha önce bu kavrama rastlanmamıştır.²⁹ Yeni inşa edilen bu vassallar sınıfında (vassi dominici) vassallar kralın korumasından

²⁵ Carl Stephenson, *The Origin and Significance of Feudalism*, s. 793.

²⁶ F. L. Ganshof, II. Benefice and Vassalage in the Age of Charlemagne, *Cambridge Historical Journal*, 6(2), 1939, s. 158; F. L. Ganshof, *Feudalism*, s. 11.

²⁷ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 194-195; Bernard S. Bachrach, *Merovingian Military Organization 481-751*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1972, s. 114; David Bachrach, *Feudalism, Romanticism, and Source Criticism: Writing the Military History of Salian Germany*, s. 3-4.

²⁸ Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 31.

²⁹ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 200-201; P. Guilhaumez, *Essai sur L'Origine de la Noblesse en France au Moyen Age*, s. 91.

yararlanmışlar ve karşılığında askeri güç sağlamışlardır. Karolenjler bu karşılıklı ilişkileri sonsuz bir sadakata dönüştürmek istediklerinden biat, Dindar Louis (814-840) iktidarında kural haline gelmiş ve her görev için biat töreni ile vassallık şartı aranmıştır. Frank hâkimiyetini tanıyan yabancı hükümdarlardan da 8. yüzyılın ortasından itibaren aynı biat töreni istenmiştir. Bu yabancı hükümdarlar Frank kralına askeri destek sağlamak zorundaydılar.³⁰

Frank İmparatorluğu'nda yerel prenslikler aslında gerçek bir devlet memurları olan Karolenj kontlarıydı. Bu iktidara sahip kişiler, birçok komuta yetkisine sahip bir vali gibi düşünülebilirdi. Kontun kendisi archicomte yani büyük kont iken uç beyi anlamındaki marki ile Merovenj ve Roma terminolojisinden alınan dük (dux-herzog) makamları kont makamıyla birlikte Karolenj idare hiyerarşisinde yer alıyordu. Büyük Karl (768-814) büyük kontların bağımsız bir güç gibi davranmamaları için birden fazla ili aynı kanta bağlamama konusunda bir yasa çıkarmıştı. Buna rağmen sürekli iç mücadeleler askeri komutanlıkların kurulmasını gerektirdi. Bu komutanlıkların bir kısmı Büyük Karl'ın denetim turnelerine dayanıyor, geçici müfettiş (missus-missi dominici) sürekli yönetici haline geliyordu. Missi dominici adı verilen bu geçici müfettişler Büyük Karl'ın kararı gereğince kontları denetleyip onlardan kral adına sadakat yemini alıyordu.³¹ Kontların dışında manastırların koruyucusu ve laik başrahip sıfatını taşıyan avouéler elde ettiği toprak temlikleri ile kralın diğer vassallarını kendilerine biat ettiriyor ve etrafında çok sayıda vicomte: kont temsilcisi topluyordu.³²

Karolenj devleti dağılmaya başladığı zaman vassalite çizgileri daha çok ortaya çıkmış, Toplumun tüm basamaklarında bağımlılık yayılmıştır. Üst kademedekiler kendilerine bağlayacak adamlar ararken bu adamlar da bağlanacakları üst kişileri aramışlardır. Feodalizm böyle bir çalkantılı ortamda doğmuş, kuzeyden İskandinavlar, doğudan Macarlar ve güneyden Arap korsanları Batı Avrupa'yı kuşatma altına almıştır. Bu kuşatma sırasında kırsallarda çok sayıda şato inşa edilmiş, şatolarda ikamet eden senyörler pek çok vassalı kendilerine bağlamışlardır.³³ Frank krallığındaki

³⁰ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 201-202.

³¹ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 490; Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 41; P. Guilhiermoz, *Essai sur L'Origine de la Noblesse en France au Moyen Age*, s. 132-133.

³² Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 490-491; Piskoposlukların koruyucu rahiplerine ise vidame-vice dominus denmiştir. Bkz. Carl Stephenson, *Medieval Feudalism*, s. 60; Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 22; Büyük Karl hâkimiyetini kuvvetlendirmek için kontları ve piskoposları daima bir araç olarak kullanmıştır. Bilhassa sivil veya dini hayatta piskoposlar Büyük Karl'ın en faydalı yönetim araçlarından birisi olmuştur. Bkz. Georges Duby, *Histoire de la France des Origines a Nos Jours*, Larousse, Paris, 1999, s. 166

³³ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 202,203, 13-14.

bu unsurların çok güçlenmeleri nedeniyle Anglosakson Earlleri ve Lombard Gastaldlarının³⁴ aksine Frank kontluklarının temlikleri daha sonra mülk olarak kabul edilmiştir. Batı Frank Krallığı ve Burgonya’da krallığın zayıflaması sonucunda buradaki kamu görevlileri beneficiumu irsi olarak ilk kazananlar olmuşlardır. 877 tarihinde Batı Frank kralı Dazlak Karl’ın Quierzy Fermanı adlı bildiriyle, Karolenj yönetimi tarafından verilen ve irsileşmeye başlayan üst aristokrasiye ait bu onursal fiefler vassalın oğluna geçmeye başlamıştır.³⁵ Örneğin daha önce Dazlak Karl 864’te Güçlü Robert’ten Neustria’daki onursal fiefleri (diğer adıyla krallık fiefleri ve vekar fiefleri) geri alabiliyorken 886’da Robert’in en büyük oğlu Paris kontu Odo (888-898) bu fermanın sonrasından sonra babasının temlikli sayılan fiefleri yeniden elde etmiştir. Quierzy tedbirleri normal fiefler için de aynı kararı almış, üst aristokrasiden vassalın vassalları bu imtiyazlardan faydalanmıştır.³⁶

Fieflerden farklı olarak, Ortaçağ Alman hukukçuları tarafından “güneş fiefi” adıyla adlandırılan allodlar babadan oğula geçen irsi temliklerdi. Fakat Allodların bağımsız bir toprak oldukları asla düşünülmemelidir. Bu topraklar sadece tevarüs yoluyla geçen, sonradan elde edilemeyen topraklardı. Güneybatı Fransa, Akitanya, Gaskonya ve Guyenne Frank kurumlarının etkilerine daha az sahip yerler olduğundan buralarda fiefler belirgin sınırlara sahip değildi ve çok sayıda köylü işletmeleri ile allod arazileri vardı. Kuzey Fransa ile Güney Fransa arasında toprak niteliği konusunda farklılıklar bulunuyordu. Kuzey Fransa’nın aksine Güney Fransa’da kati bir sınıf ayrımı yoktu.³⁷ Buna rağmen miras gibi konularda bir farklılık mevcut değildi. Fransa’da büyük fieflerin parçalanmaması için en büyük evlat ilkesi ve fiefin bölünmezlik ilkesi gibi düzenlemeler getirilse de mirasçılar mirası paylaşmaya devam etmişlerdir. Çok parçalı yapılara devletin savunmasında katkı sağladıkları sürece izin verilmiştir. Fakat bu yapılar aynı zamanda Fransa kralının rakibi haline gelmişlerdir.³⁸

³⁴ Earl, dukalık makamı İngiltere’ye ulaşana kadar Anglosaksonların en soylu rütbesiydi: Bkz. Christopher Corèdon, Ann Williams, *A Dictionary of Medieval Terms and Phrases*, D.S.Brewer, Cambridge, 2004, s. 108; Gastald, Lombard krallarının kentlerdeki idari temsilcisiydi: Bkz. Edward Burman, *Emperor to Emperor: Italy Before the Renaissance*, Constable, London, 1991, s. 40

³⁵ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 243-244.

³⁶ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 245; Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 4.

³⁷ Edgar Boutaric, *Le régime féodal, son origine et son établissement, et particulièrement de l’immunité* Boutaric, s. 333; Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 215-217, 221-222.

³⁸ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 256-257; Kişisel bağların çok artması sonucunda biat ve senyörlerin sayısı da çoğalmıştır. Bu nedenle 11. yüzyıldan itibaren “hommage lige” mutlak biat, mutlak adam “hommes liges” ve mutlak senyör gibi kavramlar ortaya çıkmıştır: Bkz. Pierre Duparc, *Libres et hommes liges*, *Journal des Savants*, 2, 1973, s. 82

Akitanya, Burgonya ve Neustria bölgeleri, Austrasia bölgesi Lorraine bölgesi içinde eridiği için Fransa'nın geleneksel üç bölgesi kabul edilmeye başlanmıştır. I. Robert'ten (922-923) itibaren Robertienler bu üç bölgede Fransa dükü unvanını kullanmak istemişlerdir. Karolenjerin son kralı V. Louis (986-987) ölünce Hugues Capet (987-996) kral seçildikten sonra bu üç yeri bir arada toplamak istemiştir.³⁹ Hugues dukalığının merkezi Ile de France ile birlikte Orleans, Paris ve Dreux'nün kontu, diğer on beş kontluğun üst lordu olmuştur.⁴⁰ Buna rağmen erken dönemde Capetler sadece kendi bölgelerinde tam bir hegemonya sürebilmişlerdir. Arles Krallığı 1033 yılında Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'na katıldıktan sonra Autun'dan Ouche vadisine kadar, Fransa'yı Rhone kaynağına bağlayan Burgonya bölgesi feodal çağda Burgonya Dukalığı ile Burgonya Kontluğu (Franche-Comte) arasında paylaşılmıştır. Güneybatıda bulunan Akitanya Dukalığı kuzeyde Loire Nehri'ne kadar uzanırken onun altında Pireneler ve Bordeaux arasındaki bölgeye Gaskonya denilmiştir.⁴¹ Bu devletlerden bazıları herhangi bir üst soylu tarafından ele geçirilse de isim olarak sabit kalmıştır. Normandiya, Burgonya, Akitanya ve Gaskonya her zaman dukalık olarak anılmış, Toulouse, Flanders ve Champagne kontluk olarak kabul edilmiştir.⁴²

Capetler Karolenjlere kıyasla uyruklardan talep edilen askerlik hizmeti, kral mahkemesinin diğer mahkemelerden üstünlüğü, memur olan kontların monarşiye bağlılığı, her yere yayılan kral vassalları ağı ve kilise üzerinde egemenlik konusunda hanedanın kontluk yetkilerini de kullandığı Kuzey Fransa'nın dar bir bölgesinde hâkim olabilmışlerdi. Ülkenin diğer yerlerinde sadece vassallarının vassallarına sahiplerdi. Kralın uyrukları olarak kontlar ve dükler Karolenjlerde oldukları kadar kralın kontrollerinde değillerdi.⁴³ Bazen krala bir miktar askeri destek gönderseler de kralın bütün ordusu küçük vassallar, krallık kiliselerindeki topraklardan şövalyeler ve

³⁹ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 492; D. J. Peters, *A Short History of France*, Pergamon Press, London, 1966, s. 10.

⁴⁰ John Beeler, *Warfare, in Feudal Europe 730-1200*, Cornell University Press, Ithaca & London, 1971, s. 33-34.

⁴¹ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 492-493.

⁴² Carl Stephenson, *Medieval Feudalism*, s. 59; Akitanya bölgesinde 9. yüzyılın sonlarından itibaren Poitiers kontları olan Rannulfular ile Doğu Akitanya'da kontluklar elde eden ve Auvergne kontları olan Guilhelmliler arasında bir mücadele yaşanmıştı. 927'de Auvergne kontları bu mücadeleyi kaybetmişler ve Poitiers kontları Akitanya dükü payesini almaya başlamışlardır. Özellikle IV. Guillaume (963-993) ve V. Guillaume (995-1030) dönemlerinde Akitanya dukalığı Loire Nehri'nin kuzeyine kadar olan yerlerde geniş yetkiye sahip olabilmıştır. Bkz. Chris Wickham, *The Inheritance of Rome: A History of Europe from 400 to 1000*, Penguin Books, New York, 2009, s. 443.

⁴³ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 525.

piyadelerden müteşekkildi. Bu nedenle Capetlerin ilk dönemleri zayıf bir dönemdi. 11. yüzyılın başından itibaren bir dizi kontluk Capet kralları tarafından ele geçirildikten sonra merkezi otorite, özellikle Fransa kralı VI. Louis'nin iktidarında (1108-1137) bir nebze güçlü hale gelmiştir. Capet kralları bu ele geçirilen yerlerde memur olarak, kontlara artık güvenmedikleri için küçük kraliyet memurları (prévot) atamışlardır. Kraliyet memurları ilk dönemlerde babadan oğula geçmesine rağmen 12. yüzyıl boyunca süreli memurlar haline gelmişlerdir.⁴⁴ Fransa kralı Philippe Auguste'un (1180-1223) bürokrasiyi güçlendirmesinden sonra ise idari hiyerarşide kahva (bailli), mabeynci (sénéscal), viguiers ve enquêteurs gibi yüksek kademeli ücretli memurlar ortaya çıkmışlardır. Bu görevlilerden her birine hükümetin geniş yerleri emanet edilmiştir. Bailliler adaleti sağlayıp kralın gelirlerini toplarken Sénéscal düşman sınır bölgelerine yakın yerlerde bulunan bailiwick'leri yönetmiştir. Philippe Auguste bu iki makam ile Fransız bürokrasisinin temellerini atmıştır. Capetlerin bu dönemde yaptıkları diğer bir uygulama Krallık demesnelarını genişletmeleridir. Aziz IX. Louis (1226-70) Toulouse kontluğunu kardeşi Alphonse'a vermiş, kontluk toprakları mirassız kalınca kraliyet demesnesi sayılmıştır. Aziz Louis'nin oğlu III. Philippe (1270-1285) en büyük oğlunu Champagne vârisiyle evlendirip buradaki büyük arazileri kraliyet demesnesine katmak istemişti. Fakat bu girişim Philippe Auguste'un oğlu VIII. Louis'nin (1223-26) kendi vârislerine apanajlar vermesi nedeniyle başarısız oldu. Louis bir oğlu Robert'e Artois Kontluğu'nu, diğer oğlu Alphonse'a Poitou Kontluğu'nu ve üçüncü oğlu Charles'a Anjou ile Maine Kontluklarını vermiştir. Sonraki krallar da Clermond, Valois, Evreux, Alençon ve Angloueme'yi vârislerine vermişlerdir. Yine de krallığa bağlı yerel prenslikler halen varlığını sürdürmüşlerdir. Onlardan birisi olan Bloisli II. Odo (995-1037) aile mirası sayesinde elde ettiği Troyes, Meaux ve Provans'a kadar yerlerde Champagne Kontluğu'nu oluşturmuş ve kendisini Fransa Krallığı'na bağlamıştır. Fransa kralları Fransa'yı birleştirmekten çok aristokrasiyi kendi şemsiyesi altına toplamış, Bretagne, Burgonya, Flanders ve Akitanya Fransa Krallığı'na kısmen bağlı kalan yerler haline gelmişlerdir.⁴⁵

III. Philippe (1270-1285) ve IV. Philippe (1285-1314) Aziz Louis'nin siyasetine devam etmişlerdir. Bu dönemde kraliyet bürokrasisi soyluların

⁴⁴ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 526-528; Carl Stephenson, *Medieval Feudalism*, s. 91.

⁴⁵ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 528-529; D. J. Peters, *A Short History of France*, s.19; Sidney Painter, *a History of Middle Ages 284-1500*, The Macmillan Press, London and Basingtoke, 1979, s. 254-256; Chris Wickham, *The Inheritance of Rome: A History of Europe from 400 to 1000*, s. 442; Sénéscal 13. yüzyılda Konstabl (Comes Stabuli) adını almıştır. Konstabl ise sonraki yüzyılda ordu başkomutanı olmuştur: Bkz. Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 132.

gücünü baskı altına almayı sürdürmüş ve soylular arasında özel savaş sert biçimde engellenmiştir. Buna rağmen IV. Philippe'in oğulları zamanında soylular kraliyete tepki göstermeye başlamışlar ve çok sayıda bölgede birbirlerine bağlanıp haklarına saygı duyulmadıkça kralı isyanla tehdit etmişlerdir. Bunlardan en bilineni X. Louis iktidarında (1314-16) 1314 yılında soyluların kraliyete karşı oluşturdukları koalisyonudur. Onlardan gelen tepkiler sonucunda Burgonya, Picardie, Champagne ve Normandiya soylularına bir dizi imtiyazlar içeren beratlar verilmiştir. Silah taşımaya karşı yasak ilga edilmiş, hiçbir bailli soyluların davasına karışmamış ve bu davaları kraliyet sarayına nakletmiştir. Bu beratlar İngiliz Magna Carta'sıyla (1215) benzerlik ve aynı amaç içerse de İngiltere'deki gibi bütün ülkeye yayılmamış bölgesel kalmıştır. Kraliyet yönetimi Aziz Louis (1226-70) ve ardılları döneminde hızla gelişmiştir. Merkezi finans yönetimi için mali kurumlar olan chambre des comptes: Sayıştay, Hukuki konular için Parlement adlı profesyonel jüri heyeti kurulmuştur. Parlement üç kısma ayrılmıştır. Chambre des Enquêtes hukuki soruşturmaları yürütürken Chambre des Plaids davaların duyulduğu ve karar verildiği oda, Chambre des Requêtes şikâyetlerin dikkate alınıp alınmadığına karar verilen yer olmuştur.⁴⁶

Capet Fransa'sında 12. yüzyıl boyunca güneydeki topraklarda yer alan allodların fieflere çevrildiğini anlaşılmaktadır. Güney Fransa'da daha yaygın olan bu fief türüne "fief de reprise" denmiştir. Fief de reprise'in İtalyancası olan "feudo oblato" Lombardiya'da 1126 yılına tarihlenmiştir. Montpellier'deki ilk kullanım ise, kale muhafızlarının allodlarının fief olarak çevrilmesinden bahseden 1112-14 tarihli belgedir. II. Konrad'ın (1024-1039) Constitutio de Feudis adlı kararnamesi (1037) Lombardiya'daki allod sahiplerinin fiefle dönüştürdükleri arazilerde irsi bir nitelik bulunduğuna inanmalarını sağlamıştır. Topraklarının Aragon Krallığı'na geçmesinden önce son bağımsız Montpellier lordu VIII. Guillaume'un (1172-1202) sicil defteri seleflerinin etraftaki allodları nasıl fiefle dönüştürüp aldıklarını göstermektedir. Guillaume'a pek çok kale muhafızı itaat etmiş ve allodlarını fiefle dönüştürmüştür.⁴⁷ Fieflere dönüştürülen allodlar gibi, 13. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kilisenin mülklerinin de artık fief kabul edildiği

⁴⁶ Sidney Painter, *a History of Middle Ages 284-1500*, s. 257-259; Charles-Victor Langlois, *Saint Louis Philippe Le Bel les derniers Capétiens directs (1226-1328)*, Livre Premier, Tallandier, Paris, 1978, s. 274-275; Chambre des Comptes, Fransa'nın en eski mali kurumu olup sonraki bütün Chambre des Compteslar ilk kurulan modeli örnek almıştır. Bkz. Élisabeth Lalou, *La Chambre des comptes du roi de France, Les Chambres des comptes en France aux XIVe et XVe siècles*, Eds. Philippe Contamine, Olivier Mattéoni, Institut de la gestion publique et du développement économique, Vincennes, 1998, s. 1-19.

⁴⁷ Susan Reynold, *Fiefs and Vassals*, Oxford University Press, New York, 2001, s. 260-2.

görülmüştür. Örneğin 1259'da Eysses manastırı Eysses'i Toulouse kontluğunun fiefi olarak tutmuştur.⁴⁸

Almanya'da Feodalizmin Askeri ve Siyasi Yönden Gelişimi

Doğu Frank Krallığı ve Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nda Feodalizm

Şişman Karl'ın (877-887) 887'de azledilmesinden sonra Arnulf'un (887-899) ve oğlu Çocuk Louis'nin (899-911) iktidarı, son Doğu Karolenj hükümdarı I. Konrad'ın hâkimiyeti (911-919) ve Avcı Heinrich'in (919-936) yönetimi dönemlerinde Almanya artık yeni bir yönetim biçimi ve toplumsal yapı kazanmış, 10. yüzyıldan itibaren Fransa'nın dışında bir ülke haline gelmiştir. Büyük Karl'ın Saksonya'yı fethetmesinden itibaren bu ülkede Frank fiefleri ve vassalitesi yayılmıştır. Fakat kuzey ülkelerinde olduğu gibi Germanya'da da bu uygulamalar Fransa'da olduğu kadar toplumsal yapıya nüfuz etmemiştir. Fief kavramı Almanya'da uzun bir süre bilinmez kalmıştır. Biat Germanya üst sınıfı tarafından Fransa'dakine kıyasla daha az benimsenmiş, ilkel olarak kalmış ve sadece saf bağlılık töreni olarak tutulmuştur. Çünkü Almanya'da bu tip kurumlar yarı-kölelik olarak görülmüştür. Askeri hizmet, toprak ekimi ve sınıflar arasındaki farklılaşmanın temeli bu nedenle Germanya'da daha uzun sürede atılmıştır. Ayrıca Almanya toprakları Fransa'dakinden daha az miktarda karmaşa yaşamış, Norman istilalarına sadece Yukarı Ren topraklarında maruz kalmıştır. 10. yüzyılın ilk yıllarında Macar akınlarına karşı mücadele eden Saksonya Hanedanının ilk lideri Avcı Heinrich (919-936) bu saldırılara karşı savunma kaleleri inşa ettirmiştir. Bu kaleler Fransız şatolarını andırırsa da kale muhafızları geçimlerini fieflerden değil kendi ekip biçtikleri araziden sağlayan çiftçi askerlerdir. Macarlar ve Slavların bu akınları nedeniyle bölgede az da olsa emlak serfliği ve feodal uygulamaların gelişimi gerçekleşmiştir.⁴⁹ Almanya'da arazi hizmeti ve kale muhafızlığı Hohenstaufen zamanına kadar büyük biçimde devam etmiştir.⁵⁰

Avcı Heinrich'in oğlu I. Otto (936-973) 955 yılında yapılan Lechfeld Savaşı'nda Macarları yendikten sonra Macar saldırıları Bavyera noktasından devam etmiştir. Otto bu nedenle onlara karşı Alplerde ve doğuda iki markilik (Ostmark, Norgdau) kurmuştur. Bu iki markilik daha sonra Österreich (Avusturya) adını almıştır.⁵¹ Macarların saldırıları nedeniyle Batı

⁴⁸ Susan Reynold, *Fiefs and Vassals*, s. 280.

⁴⁹ James Westfall Thompson, German Feudalism, *The American Historical Review*, Vol. 28, No. 3, 1923, s. 440-441; Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 225-226.

⁵⁰ James Westfall Thompson, German Feudalism, s. 446.

⁵¹ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 25-26.

Avrupa'daki savunma sistemleri Orta Avrupa'da da inşa edilmiştir.⁵² Karl Leyser Karolenjler döneminde başlayan süvari evriminin son aşamasının Otto Hanedanı imparatorları döneminde olduğunu, süvarilikte yetenekli soylu vassalların savaş gücünü oluşturduğunu ve Saksonların ilk imparatorları Avcı Heinrich'in Macar tehdidine karşı ağır zırhlı süvariliği geliştirdiğini söylemiştir.⁵³

Fransa'daki feodalizm olağanüstü savaş koşulları neticesinde militarist bir hüviyet kazanmıştır. Almanya'da ise eski *Heerban* (bağımsız özgür piyadeler) yüzyıllar boyunca devam etmiş ve Alman savaş sanatı feodalleştiği zaman Fransa'dan farklı koşullar göstermiştir. Fief'in irsiyeti konusunda da Fransa'daki uygulama Almanya'da henüz bilinmemiştir. Ren Almanya'sı dışında askeri feodalizm ve diğer feodal öğeler 12. yüzyıla kadar Almanya'ya yabancı kalmıştır. Salian Hanedanının sonuna kadar Ortaçağ Almanya'sı Karolenj kimliğini korumuştur. IV. Heinrich'in (1056-1106) iç savaşlarına kadar Feodal şekillenme tam olarak oluşmamış, Feodalizm Alman askeri ve idari sistemine derin bir şekilde sızmamış, arazi ve toplumu Fransa'daki kadar sulamamıştır.⁵⁴

Germany 9. yüzyılda Fransa'nın sahip olmadığı sağlamlığa sahip olmuştur. Fransa'da Dazlak Karl döneminden VI. Louis'ye (1108-1137) kadar anarşik bir dönem hâkim olurken, Almanya'da bu sadece Çocuk Louis döneminde kısa bir zaman yaşanmıştır. Konrad ve ardılının iktidarının şiddetli olmasına rağmen kilisenin ve büyük düklerin gücü krallığın zayıflığı karşısında bazı ayarlamaları korumuştur. Geleneksel Alman savaş lideri Herzog (dük) kilise magnatlarıyla birlikte Çocuk Louis ve I. Konrad döneminde kaos yaşanmasını engellemişlerdir. Fransa'dan daha az dış saldırılara maruz kalan Almanya daha sağlam bir yapıya sahip olmuştur. Bu nedenle Alman feodalizmi Fransız feodalizmi kadar katı sınırlara sahip olmamıştır. Fransa'daki parçalar 9 ve 10. yüzyıllarda ufalanırken, Almanya'daki düklikler bu yüzyıllarda bozulmamış ve bütün kalmıştır. Buna rağmen bu dükler dük payesinin kraliyetten gelmediğini, fieflerinin kral tarafından verilmeyip kendilerinin allodları (güneş fiefleri) oldukları konusunda ısrar etmişlerdir.⁵⁵ Daha sonraki dönemlerde ise kendi fieflerine bayrak fiefi anlamına gelen "Fahnlehen" denmiştir. Çünkü atamalar bir

⁵² Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 209-211.

⁵³ David Bachrach, *Feudalism, Romanticism, and Source Criticism: Writing the Military History of Salian Germany*, s. 7.

⁵⁴ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 443-444; Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 108.

⁵⁵ Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 106; James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 441.

bayrak hediyesiyle yapılmıştır. Nitekim 1235'te Eike von Repgow tarafından kaleme alınan Sachsenspiegel: Saksonların Aynası adlı hukuk kitabında da bayrak fiefine dair adli hükümler bulunmaktadır.⁵⁶ Alman dükleri topraklarda kişisel ekim yapan özgür insanlar, fiefi bulunmayan bazı vassallar ve centenarii gibi resmi görevliler üzerinde güç tesis etmiştir. Diğer bir deyişle Almanya'da Karolenj Büyük Karl rejimi 9. yüzyılın sonuna kadar sürmüştür. Fransa'da ise eski politik ve sosyal bağlar zayıflamış ve ülkeyi daha ileri bölünmelerden kurtarmak gerektirmiştir.⁵⁷

Bütün bu etkenlerle birlikte Alman toplumunun daha az feodal özellik göstermesinde iki unsur daha bulunmaktadır. Bunlardan birincisi irsi temlikler olan allodların sayısının çokluğu ve geniş kapsamıdır.⁵⁸ Almanya'da mülkiyet ve allodlar Fransa'dan daha uzun süre devam etmiş ve daha genel hale gelmiştir. Bir diğer ikinci unsur ise Almanya'daki fief ve vassalite hukukunun Fransa'daki gibi tüm hukuk ağının içine girmemesidir. Bu hukuk Almanya'da sadece özel kişilere ve mahkemelere tatbik edilmiştir. Almancada bu hukuka "Lehnrecht: Fief hukuku" denmiş ve ülke hukukundan farklı bir statüde ele alınmıştır.⁵⁹

Beneficium kilise toprakları dışında Almanya'da o kadar yaygın olmamıştır. Vassalite Fransa'da ilk olarak askeri mahiyettedir. Almanya'da ise Hohenstaufen'ler dönemine kadar ekonomik bir kavram olarak düşünülmüştür. Auvergne bölgesinin dışında, Fransa'da özgür adamın toprağı bizzat ekimi statü eksikliği veya özgürlüğün kaybı gibi telakki edilmişti. Almanya'da her şeyden önce Saksonya'da ziraat 12. yüzyıla kadar statü simgelememişti. Buna rağmen Salian hanedanının yıkılışının (1125) ardından batı ve güneydeki soyluların ayaklanması, Saksonya İsyanı sırasında (1073-1088) köylü ayaklanmaları gibi etkenler toprak sistemini alaşağı etmiştir. Bunun sonucunda büyük soylular, laikler ve ruhbanlar daha çok güçlenmişlerdir.⁶⁰

Süzerenlik ve vassalite Almanya'da daha çok bir ekonomik ve sosyal ilişkiydi. Almanya'da senyör vassallarını atlar ve silahlarla ödüllendiriyordu. Fief'in ödül olarak verilmesi ancak 12. yüzyıldan itibaren yaygınlaşabildi. 11. yüzyılda bütün beneficiumlar Lorraine ve Burgonya gibi Fransa'ya bitişik

⁵⁶ Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 106-107; Eike von Repgow, *The Saxon Mirror A "Sachsenspiegel" of the Fourteenth Century*, Çev. Maria Dobozy, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1999, s. 129-132, 150

⁵⁷ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 442; Carl Stephenson, *Medieval Feudalism*, s. 92.

⁵⁸ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 226.

⁵⁹ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 227; James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 456.

⁶⁰ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 444.

yerlerde askeri hizmet koşulları üzerinde verilmişti. Bu Alman feodalleri sıkı kral görevlileri olan kontlar, piskoposlar ve palatin kontları tarafından kontrol edilirdi. Fransa'daki gibi sakınca görmeden savaş hakkını istimal edemezler, para tedavüle sokamazlar ve adaleti tesis etme teşebbüsüne kalkamazlardı. Almanya'da vassalite, vassalitenin kurum olarak hâkim hale geldiği Fransa'dakinden daha basit ve kısaltılmıştı.⁶¹

951'den beri Kutsal Roma-Germen İmparatorları aynı zamanda İtalya'nın hâkimleri olmuşlardır. Bu amaçla İtalya'ya gelerek Papaların ellerinden taç giymişlerdir. İmparatorluğa yükselen Almanya krallarının altında kilise ve kılıç soyluları onların altında da valvassoriler (vassalların vassalları) vardı. Sakson soyluları özellikle piskoposlara ve manastır başrahiplerine askeri hizmetleri karşılığında geniş araziler ihsan etmişti. I. Otto'nun (936-973) Saksonya politikası piskoposlara ve kraliyet başrahiplerine Alman askeri hiyerarşisinde geniş yer vermişti. Karl Leyser Otto Hanedanı imparatorlarının siyasetini "piskopos vassallara" bel bağlama olarak yorumlamıştır. Ortaçağ Almanya'sında savaş sanatı piskoposluk için Fransa ve İngiltere'ye oranla çok daha ileri bir seviyede gerekli bir araçtı. Worms Konkordatumu (1122) Alman kilisesi prenslerini resmi Alman prensleri yapmış, büyük piskoposlar ve başrahipler Papalığın rızasıyla Alman askeri hiyerarşisinin içine girmiştir.⁶²

Germen miras hukukunda mirasta eşitlik hükmü vardı. Bununla birlikte vassal öldüğünde süzeren, vassalın yerine vassalın vârislerinden istediğini atayabiliyordu. 877 tarihli Quierzy Yasası'nın yanında Almanya'daki pratiklerde fief geçişleri üst lordun bağışlaması biçiminde uzun süre varlığını sürdürmüştür. Dukalıkların irsiyeti Hohenstaufenler zamanına kadar muallak kalmıştır. Otto Hanedanından imparatorlar dukalık makamını kraliyete ait bir görev olarak görmüşlerdir. Buna rağmen IV. Heinrich'in zamanından itibaren, Alman dukalıklarında hanedansal mülkiyet düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır. Welfler Bavyera'da, Hohenstaufenler Süebya'da, Supplinburglu Lothar Saksonya'da bu temayülün ifadesiydiler. İmparatorluğun bir başka askeri gücünü oluşturan valvassoriler ise kendileri gibi küçük feodal soylular için de fieflerin ırsileşmesini istemişlerdir. Üstleri

⁶¹ James Westfall Thompson, German Feudalism, s. 444-445; Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 107.

⁶² James Westfall Thompson, German Feudalism, s. 446-447; David Bachrach, Feudalism, Romanticism, and Source Criticism: Writing the Military History of Salian Germany, s. 6-7; Otto hanedanından imparatorlar diğer siyasi güçleri biat yoluyla kendilerine bağlamışlardır. Örneğin Bavyera dükü Kavgacı Heinrich 985 yılında III Frankfurt'ta Otto'ya (983-1002) bağlılık bildirmiştir. Bkz. Levi Roach, Submission and Homage: Feudo-Vassalic Bonds and the Settlement of Disputes in Ottonian Germany, s. 360.

olan baronlar bunu reddedip temliklerinin yaşam boyu olduklarını söylemeleri üzerine 1035'te ast ve üst gruplar birbirlerine karşı Milano'da savaş yapmışlardır. Bu savaşı astlar (valvassoriler) kazanmışlardır. Kutsal Roma-Germen imparatoru II. Konrad da İtalya'ya geldiğinde astların tarafını tutmuştur. Konrad 1037'de Constitutio de Feudis adıyla kararname yayınlayıp onlara fieflerde, miras ve irsiyet hakkını vermiştir.⁶³

Konrad bu kararname ile Milano Başpiskoposu Aribert'e ve yüksek feodal soylulara karşı avantaj elde etmek istemiştir. Konrad Almanya'da da bu tarzda düzenlemeleri kraliyet mahkemelerinde yürürlüğe sokmuştur. 1069'da Lorraine dükü Godefroy astlardan aldığı temlik kiliseye vermesinden sonra, Godefroy'ın ardılı kiliseye yapılan bu bağışı değiştirmek zorunda kalmıştır. İmparatorlukta küçük feodal soylularla birlikte, yüksek aristokrasinin de onursal fiefleri ırsileşmeye devam etmiştir. Konrad'ın torunları IV. Heinrich (1056-1106) ve V. Heinrich (1106-1125) Karintiya ve Süebya Dukalıkları ile Hollanda Kontluğuna irsiyeti tanımışlardır. VI. Heinrich (1191-1197) imparatorluk tacının da ırsileşmesi için büyük baronlara fieflerin yatay mirasını tanıtmak istemiştir. Fakat Alman soyluları bunu istemeyince fiefin sadece fief sahibinden sonraki kuşakta miras olmasına karar verilmiştir.⁶⁴

Almanya'daki fieflerde mirasçılar arasında net bir ayırım bulunmamıştır. Bu durum fiefin bölünmezlik ilkesini zor duruma sokmuştur. En büyük evlat ilkesi olmadığından İmparator Friedrich Barbarossa (1152-1190) kendi yerine en küçük oğullarından birisi VI. Heinrich'i atamıştı. Bu nedenle mirasçıların eşitliğine karşı bir hareket oluşmamıştır. Çünkü Almanya Karolenj İmparatorluğu'ndan gelen toplumsal altyapıyı sürdürmüş, vassalların hizmetine daha az bağımlı olmuştur. Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nda yöneticiler kendi komuta yetkilerini bizzat yürütebildiklerinden fieflere daha az önem vermişlerdir. Bölünmezlik ilkesi yerleşmediğinden Alman monarkları Friedrich Barbarossa'nın yaptığı gibi kontlukların ve dukalıkların parçalanmaması için çabalamışlardır. Fakat bunu yaparken dukalıkların monarşiye karşı güçlerini de dizginlemek için dukalıkları zayıflatmışlardır.⁶⁵ En büyük evlat ilkesinin tutunmamasının

⁶³ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 248; James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 446-447, 454; Vesey Norman, *The Medieval Soldier*, s. 107.

⁶⁴ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 249-251; VI. Heinrich özellikle Sicilya için Hohenstaufen monarşisinin irsiyetini soylulara kabul ettirmek istemişti. Buna karşın soylular Heinrich'in iki yaşındaki oğlu II. Friedrich vâris olursa bunu kabul edeceklerini belirtmişlerdir: Bkz. Peter H. Wilson, *Heart of Europe: A History of the Holy Roman Empire*, Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts, 2016, s. 303-304

⁶⁵ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 255-256, 494.

diğer bir sebebi de kilisenin en büyük evlada karşı genç vârislerin yanında yer alması olmuştur. Almanya'da bu nedenle II. Konrad'ın 1037'de Lombardiya için en büyük evlat ilkesini getirmesi ve 12. yüzyılın sonunda VI. Heinrich'in teşebbüsü başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁶⁶

Alman dukalıklarının güçleri Doğu Frank kralı Arnulf (887-899) ve oğlu Çocuk Louis (899-911) döneminde şekillenmiştir. Bu dukalıklar Fransa'daki parçalı yapılara kıyasla daha geniş arazilere sahip olduklarından onlara bağlı kontluklar doğrudan krala biat etseler de bağımsız hareket edememişlerdir. Bu nedenle Alman dukalıkları geç bir feodalleşme sürecine başlayarak merkezi otoriteyi tehdit eder hale gelmişler ve 939 yılında Frankonya'da görüldüğü gibi merkez tarafından kontrol altına alınmaya çalışılmışlardır.⁶⁷ 12. yüzyıl biterken merkezi iktidar zayıflamaya başlamış ve 13. yüzyıl boyunca Almanya'da parçalanma eğilimi kontrol edilemez bir hal almıştır. Kurulan federe devletler Fransa'daki dukalıklar gibi olmuştur. Almanya'daki feodalite evrimi geriden gelirken iki yüzyıllık bir sapmayla Fransa'nın çıkmaya hazırlandığı yola girmiştir.⁶⁸ Geç feodalleşen Alman feodalizmi hükümran hale gelirken, feodalizmin anavatanı Fransa'da kraliyet gücünün artması aşamalı biçimde feodalite gücünü ve yetkesini yoksun bırakmış, onu sosyal bir kasta dönüştürmüştür.⁶⁹ Almanya'da Hohenstaufen iktidarının sona ermesiyle (1197) piskoposlar, başrahipler ve baronlar birbirlerine karşı sert biçimde bölünmüşlerdir. Fransa'da ise ruhban ve soylular artık kralın iradesine bağlı hale gelmişlerdir. Eğer 12. yüzyıldaki Guelf programı başarıyla sonuçlansaydı Almanya da İngiltere'nin kazanımlarını elde edebilirdi. Hohenstaufen imparatorları da Fransa'daki Capetler gibi mutlakiyetçiydi. Fakat Fransa krallarının Fransa'da kurduğu mutlakiyeti Almanya'da sağlayamadılar.⁷⁰

Guelflerin rüyası Almanya'da her birinin bir hükümet şeklinde kendi yerel devlet haklarını koruduğu dukalıklar birliğini kurmaktı. Fakat bu büyük ve yapıcı program Friedrich Barbarossa'nın (1152-1190) despotça

⁶⁶ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 454.

⁶⁷ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 442; Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 494; Frankonya 939'dan itibaren doğrudan kraliyet yönetimine dahil edilmiştir. Bkz. Peter H. Wilson, *Heart of Europe: A History of the Holy Roman Empire*, s. 346; Her birine "Stammeshertzogtum: dukalık" adı verilen Alman dukalıkları Merovenjler döneminde oluşmuşlardır. İlk Alman dukalıkları 6. yüzyılda kurulan Bavyera, Alamannia ve Thuringia'dır. Bkz. Karl-Ferdinand Werner, *Les duchés « nationaux » d'Allemagne au IXe et au Xe siècle, Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public*, 4, Paris, 1973, s. 30

⁶⁸ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 495; James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 446.

⁶⁹ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 447-448.

⁷⁰ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 448.

siyaseti ve Saksonya dükü Aslan Heinrich'in (1142-81) 1181'de iktidardan düşmesi nedeniyle akamete uğradı. Alman tarihindeki büyük dukalıklar yeniden eski güçlerini elde edemediler ve büyük dukalıkların enkazı üzerinde çok sayıda küçük, tikelci feodal devlet doğdu. Bu feodal devletler 12. yüzyılda Almanya'yı bir bütün olarak Avrupa'nın yeni devlet şekli formatına sokmuş ve 13. yüzyılın ikinci yarısında imparatorluğu Büyük Fetret dönemine (1256-1273) sürüklemiştir. Sonuç olarak Hohenstaufenler Feodal Almanya'da Guelflerin devrilmesiyle (1181) İngiliz baronlarının, Runnymede'de kazandıkları, Magna Carta (1215) başarısının tekrar potansiyelini de kaldırmışlardır.⁷¹

Frank geleneğine sadık kalmak isteyen Alman hükümdarları eski kontluk sistemini sürdürmeye çalışmışlardır. Bu amaçla 10. yüzyılın sonuna doğru dukalıkların güç kazanmalarını engellemek için rahiplerin dünyevi güçlerini artırmak istemişler ve bazı piskoposluklara kontluk payesi vermişlerdir. Bunun sonucunda çok sayıda kiliseye bağlı yerel yönetim birimleri kurulmuştur. Fakat bu durum 11. yüzyıldan itibaren Alman piskoposlarının kendilerini merkezi memurdan çok imparatorun vassalları olarak görmelerine yol açmış Papa ve İmparatorluk çekişmesinin (Atamalar Çekişmesi) sonucu olmuştur. İtalya'da bilhassa Lombardiya İtalya'sında kurulan komünler piskopos kontlarının arkasında yeni bir güç olarak belirmişler ve 12. yüzyıldan itibaren kendilerini kentteki piskoposun mirasçıları sayarak büyük oligarşik cumhuriyetler kurmuşlardır.⁷²

Almanya'da monarşi Fransa'ya kıyasla feodalleşme sürecini daha yüzeysel yaşadığı için Karolenj modeline uzun zaman bağlı kalabilmiştir. Kral kontları vasıtasıyla ülkeyi yönetirken ırsilik yavaş bir süreçte ve fief yerine görevde daha fazla kendisini göstermiştir. Alman soyluları buna rağmen çeşitli durumlarda ayaklanmalara kalkışmıştır. Alman monarkları bu duruma karşı Kilisenin desteğini kolayca alabilmiştir. Çünkü buradaki kiliseler Büyük Karl'ın Alman mirasçılarını kiliselerin efendisi kabul etmiştir. Yine de I. Heinrich'in Bavyera piskoposluklarını Bavyera düküne bırakması ve Friedrich Barbarossa'nın Elbe ötesindeki kiliseleri Saksonya dükü Aslan Heinrich'e bırakması gibi istisnai durumlar mevcut olmuştur.⁷³

⁷¹ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 448; Aslan Heinrich eğer diğer Alman prensleri ve piskoposları tarafından tam bir destek kazansaydı Almanya, İngiltere'den önce soyluların altyapısını oluşturduğu anayasal bir monarşiye geçebilirdi: Bkz. James Westfall Thompson, *Henri the Lion and the political theories of the Guelfes in Feudal Germany*, *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, 2-4, 1923, s. 680.

⁷² Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 499-500.

⁷³ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 529-530; Friedrich Barbarossa 1154 yılında Heinrich'e Elbe ötesindeki yerlerde bulunan piskoposlukları ve kiliseleri imparatorluk mülkü içinde

Elbe'den Moselle'e ve Alplerden Kuzey Denizi'ne kadar imparatorluğa bağlı piskoposluklar ve manastırlar, hükümdarlar ile adamlarını ülke içindeki gezilerde barındırma ve askerlik hizmeti gibi yollarla hizmetlerini sunmuşlardır. Kral aynı zamanda tüm uyruklarını askere çağırabilme yetkisine sahip olmuştur. Kraliyetin bütün bu girişimlerine rağmen Alman soyluları krala karşı bağımsız güç olmayı sürdürmüş hatta Fransa'da olduğu gibi kontluklara dağılıp merkezi otoriteyi bozmuşlardır. Alman imparatorları kalıcı mülkler tutamamış sadece başka yerlerdeki fiefelere geçici olarak el koymuşlardır. 11. yüzyılda Alman soyluları buna karşı mücadele edip el konulan geçici fieflerin iade edilmesini sağlamışlardır. Örneğin Friedrich Barbarossa Aslan Heinrich'ten aldığı fiefleri iade etmek zorunda kalmıştır. İmparator IV. Heinrich egemenliğini güçlendirmek için Saksonya'da kendi fief arazisini oluşturmak istese de bunu başaramamıştır.⁷⁴

Vassallara temlikler verme diğer feodal unsurlar gibi Almanya'da geç bir uygulama olup Fransa'daki titiz aşamasına ulaşamamıştır. Çünkü Hohenstaufenlerin güçlü bir aristokraziye sahip olmalarına kadar, Almanya'da soylular kralı dengeleyici güçte olsalar da baskın hale gelememişlerdir. Fransa'da ise Aziz IX. Louis iktidarı gibi geç bir dönemde dahi feodal anarşinin pek çok kavramı mevcut olmuştur. Kral ile ilişkilerinde Alman soyluları Anjou hâkimiyetindeki İngiliz baronlarından daha çok özgür olsa da bu özgürlük sadece kraliyet kanunlarına sadık oldukları sürece korunmuştur.⁷⁵

Atamalar Çekişmesi ve Saksonya İsyanına (1073-1088) kadar Alman kralları yüksek feodallerin ve feodalite sıkıntısının büyümesini engellemişlerdir. Bu iki olay tüm Almanya'yı karmaşa ve anarşiye sokmuş, kraliyetin gücünü hafifletmiş, feodal kurumları ve sosyal yapıyı değiştirmiştir. Buna rağmen fiefi olmayan vassallar ve kişisel vassallar geç dönemlere kadar mevcudiyetin korumuştur. Vassalitenin bu arkaik formu özellikle Saksonya'da varlığını sürdürmüştür. Fakat Almanya'nın kuzeyinde bile eski düzene ait şeylerin pek çoğu IV. Heinrich imparatorluğunda ortadan kalkmıştır. Güçlü özgür kişiler soylu kişiler haline gelip vassalite ve biat bağıyla daha yüksek senyörlere tabi olmuş, zayıf özgür kişiler serfliğe düşmüşlerdir. Saksonya ve Thuringia köylüleri IV. Heinrich'e özgürlüklerini

---

kabul ederek bağışlamıştır: Bkz. John B. Freed, *Frederick Barbarossa The Prince and The Myth*, Yale University Press, New Haven and London, 2016, s. 74

⁷⁴ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, s. 530-531.

⁷⁵ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 446.

korumak için ayaklanmışlardır. Çünkü bu sırada Almanya'nın her yerinde özgür olan köylüler batmış ve serfliğe düşmüştür.⁷⁶

Almanya'yı diğer feodal sistemlerden farklı kılan bir unsur da kale muhafızlığı hizmetinde bulunan serf kökenli ministeriales sınıfının mevcudiyetidir. Bu kişiler emek yerine hizmet için tercih edilen serf sınıfından geliyor, Askeri ve idari görevleri karşılığında toprak beyi olan manordan maaşla ödüllendiriliyorlardı. Din adamları ve laik lordlar kendi güvenliklerini sağlamak için ministerialesleri silahlı kişiler olarak kullanmışlardır. Bu tercih edilmiş hizmetçiler, lord dışarıya çıktığında çiftlikleri yönetir, iletişimi sağlar, kale muhafızlığı ve lordun muhafızlığını yaparlardı.⁷⁷ Ministeriales buna rağmen bütün serf sınıfına açık değildi. Sadece üst tabakadaki serfler buraya girebiliyordu. 12. yüzyılda Ministerialesler feodal görevli Dienstherren ile Salian krallarının silahlı muhafızları olan Milites Gregarii ve Ritter adlı askeri kimliklere bürünmüş, belirli bir tarihten sonra kral, dükler, piskoposlar ve başrahiplerin etrafında bulunmuşlardır. II. Konrad'ın kraliyet vezirleri ministerialeslerdi. Bolandenli II. Werner onlardan birisidir.⁷⁸ Werner imparator Friedrich Barbarossa'ya hizmet etmiş aynı zamanda yüz on şövalyenin lordu ve on yedi kalenin sahibi olmuştur. Onun kadar başarılı olan Annweilerli Markward ise VI. Heinrich tarafından Ravenna ve Romagna dükü yapılmış, 1197'de de oğlu II. Friedrich'in (1197-1250) Sicilya naipliğine getirilmiştir.⁷⁹

Sonuç

Geç Roma döneminde karşılıklı kişisel bağlar artmış ve Roma patronajını uygulayan zengin toprak sahipleri yanlarında silahlı birlikler bulundurmışlardır. Vizigotlar ve Merovenjler dönemlerinde bunu örnek alan dük ve kont gibi idari ve askeri birimler maiyetlerine silahlı birlikler almışlar

⁷⁶ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 445-446; Saksonya isyanları tarih literatürüne Saksonya Savaşı (1073-1088) diye de geçmiştir: Bkz. William L. North, "Saxon War", *Medieval Germany An Encyclopedia*, Ed. John M. Jeep, Routledge, New York & London, 2001, s. 701; 1077'de hem Bavyera ve Karintiya dukaları hem de Mainz, Salzburg ve Magdeburg piskoposları tarafından desteklenen Rheinfeldenli Rudolf, IV. Heinrich'e karşı tehdit oluşturmuştur. Heinrich kendisine karşı isyan eden soyluları 1079'da bastırılmış, Karintiya'dan 1078'de kovduğu Zähringenlerle, onların allod arazilerini dukalık seviyesine çıkartarak, uzlaşmıştır: Bkz. Peter H. Wilson, *Heart of Europe: A History of the Holy Roman Empire*, s. 351

⁷⁷ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 463-465.

⁷⁸ James Westfall Thompson, *German Feudalism*, s. 466-470.

⁷⁹ Paul B. Pixton, "Ministerials", *Medieval Germany An Encyclopedia*, s. 524; Annweilerli Markward'a İtalya'da emanet edilen bu yerler, Kuzey İtalya ile yeni kazanılan Güney İtalya arasında bir geçiş köprüsü sağlıyordu: Bkz. Peter H. Wilson, *Heart of Europe: A History of the Holy Roman Empire*, s. 354.

ve feodalizmin ilk halini oluşturmuşlardır. Merovenj Galya'sındaki kontluklar ve diğer idari-askeri birimler Karolenjlerin iktidara gelmelerinden sonra devlete bağlı memurlar göreviyle karşılıklı bağımlılık ve sadakat zincirini oluşturmuşlardır. Buna rağmen Karolenjlerin siyasi krizler yaşadığı dönemden başlayarak krallığa bağlı unsurları oluşturan vassallar bölgesel siyasi güçler haline gelmişlerdir. Siyasi parçalanmayı daha da derinleştiren İskandinav, Macar ve Arap istilalarının ardından bu bölgesel siyasi güçler kalelendirme süreciyle kendi bölgelerinde siyasi oluşumlarını başlatmışlardır. Neustria'da Hugues Capet'in liderliğinde teşekkül eden Capet Fransa'sı böyle bir parçalı ortamda doğmuştur. Bu durumu kendi çıkarlarına çevirmek isteyen Capetler, yerel güçleri en üstteki Capet kralının çevresinde ve ona bağımlı kılmak istemişlerdir. Böylece ortaya çıkan siyasi yapı askeri yapıyla iç içe geçmiş, vassalların askeri ve siyasi yetkileri birbiriyle bütünleşmiştir.

Doğu Frank Krallığı'ndan doğan Almanya, Otto Hanedanı döneminden başlayarak Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu şemsiyesi altında eski Karolenj vassalitesini sürdürmüştür. Buna rağmen Almanya topraklarında Fransa'daki kadar kuvvetli bir kişisel bağlılık ve koruma altına alma sistemi yerleşmediğinden Alman imparatoru diğer Alman duklerinin yanında eşit derecede bir güç olarak yer almıştır. Otto Hanedanı'ndan imparatorlar bu nedenle piskoposlara ve ruhban sınıfına tüm enerjileriyle destek vermişlerdir. Alman duklerinin güçlü konumu özellikle Salian Hanedanı'nın yıkılışından sonra başlayan ayaklanmalar neticesinde soyluların daha fazla güçlenmesiyle artmıştır. Dolayısıyla Hohenstaufen Hanedanından imparatorlar kendilerine rakip hale gelen güçlü soylularla uğraşmak zorunda kalmışlar, bu soylular eski güçlerini elde edemeyince bir sürü küçük yeni feodal devlet doğmuştur. Alman feodalizminde askeri yetkiler ile siyasal yetkiler birbirleriyle geç bütünleşmiştir. Bu bütünleşme imparatorların siyasi faaliyetlerdeki teşebbüsleri ile gerçekleşmiştir. Bu açıdan Almanya'nın feodalleşmesi geç bir şekilde başlamış ama en sonunda Fransa'nın parçalı yapısına ulaşmıştır.

Kaynakça

Bachrach, Bernard S., *Merovingian Military Organization 481-751*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1972.

Bachrach, Bernard S., "Toward a Reappraisal of a William of Great, duke of Aquitanie (995-1030)", *Journal of Medieval History*, Volume 5, Issue 1, 1979, s. 11-21.

- Bachrach, David, Feudalism, Romanticism, and Source Criticism: Writing the Military History of Salian Germany, *Journal of Medieval Military History*, Volume 13, 15:1-25, 2015, s. 1-25.
- Beeler, John, *Warfare, in Feudal Europe 730-1200*, Cornell University Press, Ithaca & London, 1971.
- Bloch, Marc, *Feodal Toplum*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Birinci Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 1983.
- Boutaric, Edgar, Le régime féodal, son origine et son établissement, et particulièrement de l'immunité Boutaric, *Revue des questions historiques*, Bd. 18, 1875, s. 325-380.
- Bradley, H. ve M. Taylor, "Feudalism and Feudal Society", *International Encyclopedia of Human Geography*, Elsevier, Amsterdam, 2009, s. 98-105.
- Burman, Edward, *Emperor to Emperor: Italy Before the Renaissance*, Constable, London, 1991.
- Cin, Halil ve S. Gül Akyılmaz, *Tarihte Toplum ve Yönetim Tarzı Olarak Feodalite ve Osmanlı Düzeni*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, 1995.
- Corèdon, Christopher ve Ann Williams, *A Dictionary of Medieval Terms and Phrases*, D.S.Brewer, Cambridge, 2004.
- Dixon, Karen R ve Pat Southern, *Late Roman Army*, Routledge, New York, 2014.
- Duby, Georges, *Histoire de la France des Origines a Nos Jours*, Larousse, Paris, 1999.
- Duparc, Pierre, Libres et hommes liges, *Journal des Savants*, 2, 1973, s. 81-98.
- Freed, J. B., *Frederick Barbarossa The Prince and The Myth*, Yale University Press, New Haven and London, 2016.
- Ganshof, F. L., II. Benefice and Vassalage in the Age of Charlemagne, *Cambridge Historical Journal*, 6(2), 1939, s. 147-175.
- Ganshof, F. L., *Feudalism*, Çev. Philip Grierson, Longmans, Green and Co, London, 1952.
- Guilhiermoz, P., *Essai sur L'Origine de la Noblesse en France au Moyen Age*, Burt Franklin Research, New York, 1902.
- Lalou, Élisabeth, La Chambre des comptes du roi de France, *Les Chambres des comptes en France aux XIVe et XVe siècles*, Eds. Philippe Contamine, Olivier Mattéoni, Institut de la gestion publique et du développement économique, Vincennes, 1998, s. 1-19.
- Langlois, Charles-Victor, *Saint Louis Philippe Le Bel les derniers Capétiens directs (1226-1328)*, Livre Premier, Tallandier, Paris, 1978.

- Liu, Jinyu, Patron, patronage, Roman, *The Encyclopedia of Ancient History*, Eds. R.S. Bagnall, K. Brodersen, C.B. Champion, John Wiley & Sons, New Jersey, 2019, s. 1-2.
- Norman, Vesey, *The Medieval Soldier*, Barnes & Noble Books, New York, 1993.
- North, William L., "Saxon War", *Medieval Germany An Encyclopedia*, Ed. John M. Jeep, Routledge, New York & London, 2001, s. 701-702.
- O'Callaghan, Joseph F., *a History of Medieval Spain*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1975.
- Painter, Sidney, *a History of Middle Ages 284-1500*, The Macmillan Press, London and Basingtoke, 1979.
- Peters, D. J., *A Short History of France*, Pergamon Press, London, 1966.
- Pixton, Paul B., "Ministerials", *Medieval Germany An Encyclopedia*, Ed. John M. Jeep, Routledge, New York & London, 2001, s. 523-524.
- Powelson, John P., Land tenure and land reform: past and present, *Land Use Policy*, Volume 4, Issue 2, 1987, s. 111-120.
- Powelson, John P., *The Story of Land: A World History of Land Tenure and Agrarian Reform*, Lincoln Institute of Land Policy, Cambridge-MA, 1988.
- Pryor, John, The Historical Foundations of a Feudal Mode of Production. *Sydney Studies in Society and Culture*, 2, 1985, s. 56-77.
- Repgow, Eike von, *The Saxon Mirror A "Sachsenspiegel" of the Fourteenth Century*, Çev. Maria Dobozy, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1999.
- Reynold, Susan, *Fiefs and Vassals*, Oxford University Press, New York, 2001.
- Roach, Levi, Submission and Homage: Feudo-Vassalic Bonds and the Settlement of Disputes in Ottonian Germany, *The Journal of the Historical Association*, Vol. 97, No. 3, 327, 2012, s. 355-379.
- Secretan, Edouard, De la Féodalité en Espagne, *Revue historique de droit français et étranger (1855-1869)*, Vol. 8, 1862, s. 625-670.
- Smith, Julia M. H., *Roma'dan Sonra Avrupa Yeni Bir kültür Tarihi 500-1000*, Çev. Ahmet Fethi, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- Spruyt, Hendrik, *The Sovereign State and Its Competitors an Analysis of Systems Change*, Princeton University Press, Princeton-New Jersey, 1994.
- Stephenson, Carl, *Medieval Feudalism*, Cornell University Press, New York, 1942.
- Stephenson, Carl, The Origin and Significance of Feudalism, *The American Historical Review*, Vol. 46, No. 4, 1941, s. 788-812.

- Tacitus, *Germania Halkların Kökeni ve Yerleşim Yeri*, Çev. Mine Katapkapulu, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2006.
- Thompson, James Westfall, German Feudalism, *The American Historical Review*, Vol. 28, No. 3, 1923, s. 440-474.
- Thompson, James Westfall, Henri the Lion and the political theories of the Guelfes in Feudal Germany, *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, 2-4, 1923, s. 663-683.
- Volckart, Oliver, The open constitution and its enemies: competition, rent seeking, and the rise of the modern state, *Journal of Economic Behavior & Organization*, Vol. 42, 2000, s. 1-17.
- Werner, Karl-Ferdinand, Les duchés « nationaux » d'Allemagne au IXe et au Xe siècle, *Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public*, 4, Paris, 1973, s. 29-46.
- Wickham, Chris, *The Inheritance of Rome: A History of Europe from 400 to 1000*, Penguin Books, New York, 2009.
- Wilson, P. H., *Heart of Europe: A History of the Holy Roman Empire*, Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts, 2016.
- Young, Andrew T., The Carolingians, the Church, and the medieval constitution, *The Social Science Journal*, 56:3, 2019, s. 358-366.